

Tóth Renáta

A 14-16 éves korosztály kapcsolatainak alakulása az internet megjelenésével

1. Bevezetés

Az információs társadalom tanulóinak rendelkezniük kell a nemzetközi kompetenciamodellekben leírtakkal (ISTE NETS-S, 2007; ISTE NETS-S, 2011) és digitális írástudásukat is folyamatosan fejleszteniük kell. Az Információs Korba beleszületett tanulók digitális állampolgárként természetesnek veszik a különböző digitális eszközök és online alkalmazások használatát a mindennapok során mind a tanulás, mind a szórakozás területén. Rendelkeznek bizonyos szintű informatikai ismerettel, de ez nem egyezik meg a megfelelő digitális kompetencia, a digitális írástudás elsajátításával és meglétével, vagyis a tudatos eszközhasználattal. (Tóth, 2014) Vajon a mai középiskolások miben mások, mint a korábbi évtizedek tanulói? Tudatában vannak-e, hogy az Információs Korba születtek bele? Hatással vannak-e a kapcsolataikra a jelen infokommunikációs eszközei? Kapcsolataik milyen irányban és mértékben változnak? Hogyan látják őket? Ebben a tanulmányban ezekre a kérdésekre keresem a választ narratív pszichológiai megközelítéssel.

„Na és igen, a kapcsolataim? Szörnyűek. Egyszerűen nem tudok mást mondani. Sokan hátat fordítottak, fordítanak, és csak akkor jönnek hozzám vissza, ha valamire szükségük van. Alig beszélünk a valóságban!” (lány, 10. osztályos tanuló)

2. Szakirodalmi áttekintés

„Aztán itt az új örület is a Facebook. Ami ma kb. 900 millió tagot számlál. Na ha itt nem, akkor vajon hol lehet kapcsolatokat létrehozni és kapcsolatot tartani?” (fiú, 9. osztályos tanuló)

„Ma már nagyon sokat vagyok rajta, ezért nem nagyon beszélek senkivel, aki itthon van. Talán csak pár mondatot aztán kész is. Mindenki megy a saját dolgára, én meg addig videókat nézek, játszok, beszélgetek, aztán szinte ennyi is.” (fiú, 9. osztályos tanuló)

Tapasztalataim alapján gyakran hallhatunk ilyen és ehhez hasonló vélekedéseket a mai gyerekektől, akik nagyon különböznek az előző generációktól. Melyek ezek a különbségek a „Z”-generáció esetében?

„Z”-generáció (1996-2009)

Ez a nemzedék már beleszületett az Információs Korba, a korábbi generációktól radikálisan különböző személyiségvonásokkal rendelkezik. (Sántha, 2012. 4.) Másképp szocializálódtak, másképp gondolkodnak, a környezetből áramló információkat is más módon dolgozzák fel. (Prensky, 2001) Ez az életkor kiemelkedően fontos a felnőtt életstílus, attitűdök, szociális kölcsönhatások, valamint a konfliktusmegoldó módszerek kialakulásának szempontjából, így fontos, hogy honnan szerzik azokat az információkat, amelyekből a világot feltérképezik. (Tari, 2011) Az új technológiákat saját céljaikhoz igazítva csak eszközként használják, főként kapcsolatépítésre és - fenntartásra. Az internet számukra „önszerveződési eszköz”. Folytonos kíváncsiság, alkalmazkodás, nagy önbizalom, széles érdeklődési kör, kooperáció jellemző erre a generációra. (Sántha, 2012. 7-8.) Értékítéleteiket, vélekedéseiket precízen, mindig kritikusan, felnőttesen fogalmazzák meg. Sokkal éleslátóbbak, mások a határaik, mint amit az előző generáció kötelezőnek gondolt betartani. (Tari, 2011. 18.) Legnagyobb előnyük a „feladatosság”, mely a figyelemmegosztás képességét eredményezte. Ugyanakkor ez gondot is jelent, mert a fiatalok többségére a figyelemzavar, illetve identitászavar jellemző. Az ingergazdag környezet, a benyomások folyamatos váltakozása megteremti a „rövidkoncentráció kultúráját”. Munkájukban önállóság és rugalmasság, kreativitás, kezdeményezés, tolerancia jellemző. Fontosabb számukra a siker, a megfelelés, a bizonyítás, mint az idősebbeknek. Másik legnagyobb előnyük széles kapcsolatrendszerük. (Sántha, 2012. 6-10.) Serdülőkorban jönnek létre és szilárdulnak meg az egyéni „értékorientációk és életcélok”. Elsődlegessé válik a korukbeliek szerepe, a közös időtöltés. A hasonló korúakkal való kapcsolatok meghatározóak „a személyiség fejlődésére az érzelmek és a társas viselkedésformák terén egyaránt”. (Berta, 2010. 26., 50.)

László János tanulmányaiban többféle aspektusból mutatja be az egyén életeseményeinek, társas kapcsolatainak és ezek változásainak elemzéséhez a narratív pszichológiát, amely mélyreható segítséget nyújt mindenki számára. A narratív pszichológiai elemzés főbb szempontrendszerei közé tartozik a szereplői funkciók, a téri-érzelmi távolság szabályozás, az elbeszélői perspektíva pszichológiai elemzése, az időélmény szerepe a narratívumokban, a narratív értékelés, a narratív koherencia, a szelf-referencia pszichológiai jelentései és a tagadás. A szereplői funkció feltérképezi, hogy az egyén milyen szereplőket és szerepeket definiál, illetve önmagát milyennek látja. Az adott történetben említ-e olyan szereplőket, információkat, amelyek nem szükségesek közvetlenül az életesemények megértéséhez. Amennyiben említ, akkor ezen

egyének, illetve információk mennyire értékesek az elemzés szempontjából. Az adott életesemények során milyen mértékben jelennek meg a segítő/támogató, illetve a nem segítő/támogató szereplők. A téri-érzelmi távolságszabályozás középpontjában az online és offline kapcsolatok viszonya áll. A középpontban a körülmények állnak, ezt milyen elemek könnyítik, illetve nehezítik meg, továbbá vannak-e akadályok, amelyeket le kell győzni. Az online kapcsolatok milyen mértékben változtatják meg az offline kapcsolatokat és ez meddig és milyen módon működhet hosszú távon. Az elbeszélői perspektíva pszichológiai elemzése szempont alapján az egyén beazonosítható olyan módon, hogy milyen szerepben jelenik meg, illetve hogyan reflektál más szerepekre. Az egyén több szemszögből elmeséli az adott élettörténetet, melyre a helyre-időre-személyre vonatkozó kifejezések utalnak. Az időélmény szerepe a narratívumban szempont középpontjában a különböző említett időintervallumot változtat (múlt, jelen, jövő) az egyén. A narratív értékelés vizsgálata során a pozitív és negatív szavak, kifejezések használata és a külvilág bevonása a hangsúlyos. A narratív koherencia a belső állapotra, az intrapszichés történésekre világít rá az alanyismétléssel, az elbeszélői perspektíva stabilitásával, illetve az egyén nézőpontjának változásaival. A szelf-referencia pszichológiai jelentései szempont elemzése során fény derül arra, hogy az egyéntől mit vár el a családja, a társa, a barátai, stb. A tagadás narratívánál megjelenik az ambivalens és az absztrakt tagadás. Az előzőnél tagadja az állítást, de hagy kiutat, alternatív lehetőségeket, míg az absztrakt tagadásnál semmilyen alternatív megoldás nem releváns számára. (Kollár, 2007)

3. Kutatási célok és kérdések

Jelen kutatás célja annak kimutatása, hogy a 14-16 éves diákok (N=84) kapcsolatait milyen mértékben változtatta meg az internet, amióta belépett az életükbe. A következő kérdésekre kerestem a választ:

1. Kimutatható-e valamilyen eltérés a lányok és a fiúk internes tevékenységei során?
2. Van-e különbség a vizsgált tanulók nemek szerinti hovatartozása és a szüleikkel való kapcsolat között?
3. Különböznek-e a lányok és a fiúk kapcsolatai a körülöttük levő, különböző szerepben megjelenő egyénekkal online és offline?

4. A minta és az adatfeldolgozás módszerei

A kutatást egy vidéki két tanítási nyelvű gimnázium 9. és 10. évfolyamán tanuló 14-16 éves diákok részvételével végeztem. Az adatgyűjtés 2012 májusában kezdődött és 2013 januárjában fejeződött be. Az internetezési szokásokat egy anonim, online kérdőív segítségével térképeztem fel, ami három részből állt: személyes információk, internethasználati-szokások és a kapcsolataikról néhány kérdés. A kérdőívet kitöltő tanulók tájékoztatást kaptak a kutatás jellegéről, annak céljáról az anonimitás mellett. A feldolgozás Microsoft Excel 2010 és SPSS 17.0 szoftverek segítségével készült. Mivel egy kérdőív nem adott volna választ a kapcsolataik valódi változásairól, ezért a diákokat arra kértem, hogy szabadon fejtsék ki, hogyan alakultak a kapcsolataik mióta az internet belépett az életükbe. A minta elemszámához képest minimális volt az értékelhetetlenek száma (1 db). A kiinduló szövegkorpusz több, mint 216 ezer karakterből állt. Az általános jellemzőket tekintve a nemek szerint a minta kiegyensúlyozatlan, mivel a lányok aránya magasabb (81%). Elemzési módszerként a narratív tartalomelemzést választottam. Az elemzés során az emberi kapcsolatok alakulását alapelveként figyelembe véve haladok a narratív tartalomelemzés szempontjai szerint. Az elbeszélői perspektíva pszichológiai elemzése, a narratív koherencia, a szelf-referencia pszichológiai jelentései és a tagadás narratívumok nem kerültek elemzésre, mivel nem állt elegendő mennyiségű információ a rendelkezésemre.

5. Az eredmények bemutatása

1. sz. ábra: A leggyakrabban előforduló szavak

A megkérdezett tanulók 91%-a rendelkezik otthon számítógéppel és internet-hozzáféréssel. A 9. évfolyamos tanulók átlagosan 9 éves koruk óta, míg a 10. évfolyamosok 11 éves koruk óta használják az internetet. A lányok többsége napi 2-5 órát, míg a fiúk 2-3 órát használják az

internetet. Összességében a tanulók 39%-a átlagosan kb. 2-5 órát tölt el az interneten különböző tevékenységekkel (1. táblázat).

Tevékenység	Lányok	Fiúk	Átlag
zene, filmletöltés	93,33	87,50	90,42
kapcsolattartás	96,67	83,33	90,00
közösségi oldalak	85,00	66,67	75,84
tanulás	83,33	62,50	72,92
videók nézése (Youtube)	75,00	70,83	72,92
online játék	40,00	45,83	42,92
fotó, kép, videómegosztás	51,67	29,17	40,42
azonnali üzenetküldők	46,67	33,33	40,00
e-mail	36,67	41,46	39,07
általános keresés, információgyűjtés	48,33	29,17	38,75
offline játék	10,00	29,17	19,59
webkamera	23,33	8,33	15,83
pénzügy, bank, e-vásárlás	5,00	16,67	10,84
fájlmegosztó oldalak	5,00	12,50	8,75
szerencsejáték	0,00	16,67	8,34
fórumok, blogírás	3,33	12,50	7,92
saját weboldal	5,00	0,00	2,50

1. táblázat: Internetes tevékenységek relatív gyakorisági eloszlása

A tanulók 90,42%-a átlagosan zene- és filmletöltésre használják az internetet, ezt követi közel azonos arányban a kapcsolattartás. A legkisebb mértékben a saját weboldal létrehozása, szerkesztése és karbantartása áll. A lányok 96,67%-a elsősorban kapcsolattartásra használja az internetet, míg a fiúk 87,50%-a zene- és filmletöltésre. A legkevesebbet a lányok, fórumok olvasására és blogírásra használják (3,33%), míg a fiúk webkamerázásra (8,33%). Egyáltalán nem használnak online szerencsejáték alkalmazásokat a lányok, saját weboldalt pedig a fiúk.

A kétmintás t-próba szerint a vizsgálatban szereplő lányok és fiúk internetes tevékenységeik között különbség nincs, a különbség nem szignifikáns ($t'=0,732$). A lányok átlagos internetes tevékenységeinek relatív gyakorisági eloszlása 41,66% (szórás=34,63), a fiúké pedig 37,97% (szórás=27,23).

A különböző közösségi oldalakat a lányok rendszeresen használják, míg a fiúk 12,50%-a nem használja rendszeresen. Minden megkérdezett lány használja a Facebook-ot, míg a fiúknál ez az arány 87,50%. Ezt követi a lányoknál a Google+ (23,33%), a Twitter (15,00%), az iWiW (5,00%) és a MySpace (1,66%). A fiúknál ezt követően a Google + (12,50%) és a Twitter (4,16%) jelenik meg. A leggyakrabban és legtöbbet használt közösségi oldalon a lányok többségének kb. 400-600 ismerőse van, míg a fiúknak 500-1000 ismerőse. A lányok 3,33%-ának legkevesebb 51-100 ismerőse, a fiúk 12,5%-ának 1-50 ismerőse van. A különböző közösségi oldalakon lehetőség van a profil láthatóságának beállítására is. A lányok fele félig nyilvános profillal rendelkezik, amelyben a megadott információkat a barátaik és a barátaik ismerősei láthatják, ez a fiúknál mindössze 37,50%. A fiúk egyéni beállításokat használnak (41,66%), ahol a megadott információkat csak a barátaik láthatják. Teljesen nyilvános profillal 20,83%-uk rendelkezik, míg a lányoknál ez csupán 13,33%.

Narratív tartalomelemzés

Szereplői funkciók

A szülő-gyerek kapcsolat igazán meghatározó és fontos szerepet játszik a kamaszok életében. Vajon az internet megjelenésével milyen irányban és mértékben változtak kapcsolataik a szüleikkel?

„Anyukám mesélte, hogy ha akart beszélni vagy találkozni a barátnőjével, akkor átbiciklizett a szomszéd faluba vagy ritka esetben felhívta. Ők akkor azt sem tudták, hogy mi az, hogy internet, hiszen ők nem ismerték, de anélkül is nagyon boldogok voltak. Ma legtöbb fiatal el sem tudja képzelni internet nélkül a világot.” (lány, 10. osztályos tanuló)

Arra a kérdésre, hogy kivel, kikkel tudnak a legjobban elbeszélgetni, különböző válaszok érkeztek. A lányok 86,66%-a a legjobban a barátaival, barátnőivel tud elbeszélgetni, míg a fiúk az osztálytársaival (62,50%). Ezt követik a lányoknál az osztálytársak (51,66%), a fiúknál a

barátok és a barátnők (58,33%). A lányok 40,00%-a tud a legjobban a szüleivel elbeszélgetni, míg ez az arány a fiúknál 41,66%. A testvérükkel a lányok (36,66%) és a fiúk (37,5%) közel azonos arányban tudnak elbeszélgetni. A fiúk 8,33%-a nem tud beszélgetni senkivel. Az osztályfőnökével se a fiúk, se a lányok nem tudnak jól elbeszélgetni (0-0%). Probléma esetén a tanulók elsődlegesen a szüleikhez fordulnak, ezt követik a barátok. A lányok 3,33%-a nem fordul segítségért senkihez, míg ez a fiúknál már 16,66%. Testvérehez a lányok 13,33%-a, a fiúk 8,33%-a fordul, egyéb rokonokhoz a fiúk 8,33%-a, míg a lányok közül senki sem kér segítséget, tanácsot. A lányok 11,66%-a fordul párjához, míg a fiúknál senki. Fontos kiemelni, hogy a tanáraihoz a tanulók közül senki sem fordul problémájával. A vizsgált tanulók elsősorban a személyes találkozást részesítik előnyben az ismerőseikkel való kapcsolattartás tekintetében, ezt követik a közösségi oldalak, az SMS, az online azonnali üzenetküldő szolgáltatások és a legkisebb mértékben az e-mail. A lányok és a fiúk közel azonos arányban említették, hogy szerintük ők több mindent tudnak az internetről, mint a szüleik, éppen ezért fontos kiemelni, hogy a szülők gyermekük internetezése során milyen mértékben korlátozzák gyermekeiket.

„Mondjuk most is játszok egy játékkal, aminek nem rég álltam neki. Anyukám mindig azt mondja, hogy inkább menjek ki a kertbe kapálni, a Farmville helyett. Nem tudom, miért mondja, hiszen sokat szoktam kapálni és dolgozni a kertben.” (lány, 9. osztályos tanuló)

„De én sokszor nem tartottam be, amit mondtak a szüleim. Ennek megszüntetésére anyukám néha ki szokta húzni a falból a számítógépet, ami be volt kapcsolva. De az utóbbi időkben, betartom azt, amit a szüleim mondanak és egyre kevesebb a veszekedés.” (fiú, 9. osztályos tanuló)

A lányok 68,33%-át nem korlátozzák semmiben az internetezés során, ez a fiúknál 79,16%. Ezt követi, hogy a lányokat (16,66%) és a fiúkat (12,50%) szüleik legalább egyszer ellenőrzik internetezés közben. A lányok 15,00%-ával beszélgetnek a szüleik az internetes veszélyekről, míg ez a fiúknál csupán 4,16%.

„Mikor a szüleim észrevették, hogy nem tudom magam korlátozni, akkor elbeszélgettek velem, hisz ekkor már a szüleimmel sem tartottam annyira a kapcsolatot. Szüleim elkezdtek korlátozni, volt mikor meg is tiltották, hogy a számítógépet használjam, le is kódolták, de mikor nem voltak otthon, én feltörtem.” (fiú, 10. osztályos tanuló)

A fiúk 4,16%-át korlátozzák különböző programokkal, amelyek bizonyos oldalakat letiltanak, míg a lányokat egyáltalán nem korlátozzák (0%). A tanulók többsége szerint pozitív irányba változtak a kapcsolataik mióta rendelkeznek internettel.

Kapcsolat a szülőkkel

A kétmintás t-próba szerint a nemek szerinti hovatartozás és a szülőkkel való kapcsolat nem szignifikáns ($t''=0,192$). A lányok szülőkkel való kapcsolatának átlaga 0,941 (szórás=1,43), míg a fiúknál átlagosan 1,93 (szórás=2,73).

Kapcsolat a testvérekkel

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a válaszadó tanulók közül mindenkinek volt legalább egy testvére. A kétmintás t-próba szerint a nemek szerinti hovatartozás és a testvérekkel való kapcsolat nem szignifikáns ($t''=0,208$). A fiúk testvérével való kapcsolatának átlagosan 0,066 (szórás=0,258), a lányoké pedig 0,235 (szórás=0,948).

Kapcsolat a rokonokkal

A kétmintás t-próba során a nemek szerinti hovatartozás és a rokonokkal való kapcsolat nem szignifikáns ($t''=0,297$). A lányok rokonaikkal való kapcsolatának való átlaga 0,266 (szórás=0,593), míg a fiúk 0,455 (szórás=0,741).

Kapcsolat a barátokkal

A kétmintás t-próba segítségével a nemek szerinti hovatartozás és a barátokkal való kapcsolat nem szignifikáns ($t''=0,662$). A fiúk barátaikkal való kapcsolatának átlaga 2,133 (szórás=1,995), a lányoké 1,882 (szórás=1,943).

Kapcsolat az ismerősökkel

A kétmintás t-próba segítségével a nemek szerinti hovatartozás és az ismerősökkel való kapcsolat szignifikáns ($t''=0,026$). A fiúk ismerőseikkel való kapcsolatának átlaga 0,733 (szórás=0,703), a lányoké 1,294 (szórás=1,327).

Kapcsolat a tanárokkal

A kétmintás t-próba segítségével a nemek szerinti hovatarozás és a tanárokkal való kapcsolat nem szignifikáns ($t''=0,082$). A fiúk barátaikkal való kapcsolatának átlaga 0,200 (szórás=0,414), a lányoké 0,000 (szórás=0,000).

Összefoglalóan elmondható, hogy az adatok, illetve a matematikai statisztikai módszerekkel végzett számítások is alátámasztják, hogy a lányok és a fiúk kapcsolatai a szüleikkel, testvéreikkel, rokonaikkal, barátaikkal és tanáraikkal való kapcsolatai nem szignifikánsak, viszont az ismerőseikkel való kapcsolat szignifikáns.

Téri-érzelmi távolságszabályozás

„Elképedve nézem, hogy régen még csak internet sem volt, s akkoriban a szalmabálán ugrálás volt a menő, most pedig már alig lehet a fiatalokat kimozdítani a gép elől, csak, ha nagyon muszáj, akkor hajlandók onnan kimozdulni. Egyrészt azért van napjainkban annyi lusta, duci és sportolni sem akaró ember.” (lány, 9. osztályos tanuló)

A fiúk fele és a lányok 55,00%-a többet kommunikál a családjával és barátaival, amióta elkezdte használni az internetet.

„Véleményem szerint a beszélgetés személyesen sokkal előnyösebb, mivel szemtől szemben van. Nincs Backspace gomb, amivel kitörölhetnénk a rosszul elsült mondandónkat, mert, amit kimondunk az már megmásíthatatlan.” (lány, 10. osztályos tanuló)

A lányok 78,33%-a és a fiúk 87,50%-a nyugodtabban beszélget az ismerőseivel offline, mint online környezetben. A barátokkal való offline beszélgetés során úgy érzik, hogy így barátaik jobban megértik őket. Ezen beszélgetések vidámabbak, viccesebbek, mint az online környezetben zajlók és kényelmesebb is.

„Egy kapcsolat nem arról szólt, hogy csak kirakták az üzenőfalra azt, hogy Minta Dáviddal kavarok, hanem házasság volt hetedhét országból hívtak embereket, hogy lássák, mennyire szeretik egymást.” (lány, 10. osztályos tanuló)

A barátokkal való személyes találkozás relatív gyakorisági eloszlása közel azonos a lányoknál (58,33%) és a fiúknál (70,83%) is. A lányok 41,66%-a hetente, míg 1,66%-uk havonta találkozik a barátaival, míg a fiúk 29,16%-a hetente. A lányok elsősorban otthon találkoznak offline a barátaikkal, ezt követi az iskola és a könyvtár, a barátok otthona, az egyéb helyek, a környékbeli

utcák, a kocsmák és a szórakozóhelyek, a tömegközlekedési eszközök és a templom. A fiúk az iskolában és a könyvtárban találkoznak offline a barátaikkal a leggyakrabban, majd otthon és a barátaik otthonában, ezt követi a kocsmák és a szórakozóhelyek, a környékbeli utcák, az egyéb helyek, a tömegközlekedési eszközök és a templom.

„Ha nem lenne az internet, akkor szerintem a kapcsolatok 80%-a nem lenne. Vagyis én kíváncsi lennék, hogy kik azok az emberek, akik oda mennek a másik emberhez az utcán, hogy: „Szia! Tetszel nekem tudnánk valamikor találkozni?”. Inkább bejelöli Facebookon, lájkolja a képeit aztán megböki, és talán már ráír az illető. (Ha szerencséje van.)” (lány, 10. osztályos tanuló)

A tanulók közel azonos arányban gondolják úgy, hogy az internet megnövelte azok számát, akikkel rendszeresen kapcsolatot tartanak.

„Szerintem próbáljon mindenki arra törekedni, hogy mindegyik „világban” legyen része, de azért jobban koncentráljunk a saját élő világunkra, a kapcsolatainkra az emberekkel és a fontosabb feladataikra.” (fiú, 9. osztályos tanuló)

Az időélmény szerepe a narratívumban

„A szerelmi életem is hirtelen felgyorsult. Amíg nem volt Facebook, addig nem tudtam tartani a kapcsolatot hosszabb távon senkivel. Mára ez is változott, könnyebben mennek az ismerkedések. A párkapcsolatok 70%-a itt alakul, és 90%-a itt is megy tönkre.” (lány, 10. osztályos tanuló)

A lányok 55,00%-a és a fiúk 62,50%-a szerint személyesen könnyebb ismerkedni, mint az interneten. Az online megismert emberekben a lányok 81,66%-a, a fiúk 79,16%-a nem bízik.

„Én úgy gondolom, hogy az interneten való ismerkedés nem csak egyszerű, vicces vagy gyakran veszélyes, hanem manapság egyre inkább természetes. Szomorú, de ma már sokan ismerkednek meg interneten számukra teljesen idegen emberekkel, akiről nem tudhatják, hogy valóban azok-e akiknek mondják magukat, mint sem, hogy személyesen ismerkedjen úgy, ahogy az normális lenne.” (lány, 10. osztályos tanuló)

A lányok (86,66%) és a fiúk (83,33%) elsősorban kétkedéssel viszonyulnak az interneten megismert emberekhez, ezt követi közel azonos relatív gyakorisági eloszlással, hogy bizalommal fordulnak ezekhez az emberekhez, végül az „egy szavukat sem hiszik el” gondolat jelenik meg a legkisebb eloszlásban.

A fiúk nem osztják meg az interneten keresztül a legbensőbb magánügyeiket másokkal, amiket egyébként személyesen nem fednék fel, míg a lányoknál ez 96,66%. A tanulók többsége a különböző közösségi oldalakon ismeretleneket nem szokott visszajelölni ismerősként. Viszont a lányok 55,00%-a találkozott már olyannal személyesen, akit az interneten ismert meg, míg a fiúk fele állította ugyanezt. Ezen személyekkel elsősorban közösségi oldalakon ismerkedtek meg a tanulók, ezt követte az online azonnali üzenetküldő alkalmazások (pl.: Skype), továbbá a lányok még játék oldalakon és chat szobákban is ismerkedtek.

Narratív értékelés

„Néha Facebook-on látom ezt a bejegyzést: ha nincs Facebookod nem is létezel. Ezzel nem értek egyet. Gondolkozzatok! Ti léteztetek amikor nem volt Internet?” (lány, 10. osztályos tanuló)

Az internet megjelenésétől mindenkinek követhetőek lettek a tevékenységei, produktumai, azaz a digitális lábnyomai. A Facebook-on való regisztráció után lelkesen vágott bele mindenki a közösségi életbe. Folyamatosan frissítették az adataikat és fotóikat, írtak az üzenőfalra, keresték az ismerőseiket, különböző oldalakat lájkoltak és az érdeklődésüknek megfelelő csoportokba léptek be, így digitális lábnyomunk is egyre csak nőtt. Az új funkciók elterjedésével és az online aktivitások megfigyelésével az információs szupersztrádán nem volt megállás, ezért a digitális hulladék nagy mértékben növekedett. Ismerőseik offline viselkedése részben vagy teljesen megjelent a Facebook-on is. Megismerték barátaik, családtagjaik, szomszédjaik, volt iskolatársaik, kollégáik minden örömét, bánatát, digitális kompetenciáját és a helyesírását is. A közösségi oldalt többféle célból használják, például kapcsolatépítésre, ismerkedésre, családtagok és rokonok felkutatására vagy szakmai információ-megosztásra. Belépés után alig várják, hogy megjelenjen, hány értesítést, üzenetet és ismerősnek jelölést kaptak.

„A Háló szippantja be az embereket, míg végül agyhalott zombi nem lesz belőlük és aztán nincs visszaút. A Facebook, a Youtube és az egyéb pornográf és játékos oldalak mossák át a fiatalok és az idősebb korosztály agyát is. Az iskolákban sorban tiltják le ezeket az oldalakat, mert a gyerekek nem tudják megállni, hogy ne menjenek fel hőn szeretett közösségi, illetve játék oldalakra.” (lány, 10. osztályos tanuló)

A kisvárosokban, falvakban szinte csak olyan tanulókat lehetett látni, akik a kezükben az okostelefonjuk segítségével mélyedtek bele az online világba (közben esetleg még zenét is hallgattak), szinte még a lábuk elé sem néztek.

„Viszont, ha pár napig válasz nélkül voltak, akkor kissé elhanyagolva érezték magukat. E miatt sértődöttség és harag volt, de aztán megértették, hogy miért nem voltam fent, és mindenki újra „happy” volt.”

Felmerült a kérdés, hogy az oktatásban hogyan lehet hatékonyan használni a közösségi oldalakat? Egyre több pedagógus hozott létre csoportot a nevelési-oktatási folyamat kiegészítéseként, és használta csoportkommunikációs felületként. Ugyanez megjelent a különböző cégeknél is zárt csoportok formájában. Újdonság volt ez a pedagógus és a tanulók számára is, hiszen több kérdést is felvetett a pedagógus-diák kapcsolatával szemben. Például, ha bejelöli az egyik fél a másikat, akkor az ott látható privát információkat szóvá teheti-e, illetve beleszólhat-e. Kérhet-e segítséget a tanuló a pedagógustól a házi feladattal, a tananyaggal vagy iskolán kívüli problémájával kapcsolatban? Azóta már tudjuk a válaszokat ezekre a kérdésekre. Információmegosztás tekintetében a sok üzenőfalra kiírt redundáns információ már nem olyan izgalmas, mint a kezdeti időszakban.

„Akadnak még olyanok, akiknek nincsen Facebook-juk. Furcsa tekintettel néziünk azokra. Pedig csak lehet, nem érdekli vagy egyáltalán nincs szüksége rá.”

„Generációnk legnagyobb, egyben leghatásosabb közösségi oldala a „Facebook”, ami nagyon nagy sikert aratott a tizenéves gyerekek között, de mint minden jónak tűnő dologban, ebben is van rossz, a tisztelet legkisebb formáját sem tanúsító emberek, számtalan sértő, és bántó dolgot osztanak meg, ami teljesen etikátlan és erkölcstelen.” (lány, 10. osztályos tanuló)

A lányok 95,00%-a, és a fiúk 87,50%-a gondolt már arra, hogy nem mindenki az, akinek mondja magát az interneten. A lányok 11,66%-a, míg a fiúk 91,66%-a adták már ki magát másnak az interneten. A tanulók 75-75%-át még nem zaklatták online. A lányok és a fiúk 25-25%-ának viszont volt része zaklatásban már az interneten. Ezen lányok 53,33%-át, és fiúk 83,33%-át ismeretlen zaklatta. A fiúkat csak közösségi oldalon zaklatták, míg a lányokat közösségi oldalon (80,00%) és chat szobákban (20,00%). A zaklatás módja a fiúk felénél és a lányok 73,33%-ánál a bántó, zaklató üzenetek küldése volt. Ezt követi a lányoknál a fenyegetés (20,00%) és a bántó, zaklató üzenetek posztolása (6,66%). A fiúk felét fenyegették meg és 16,66%-ukat valamilyen internetes csoportból kihagyták.

„Ettől félek, hogy a könyvek el fognak tűnni a gépek és az internet miatt. Lehet, hogy 50 év múlva már nem fog létezni egy könyv sem. Nekem ez egy kicsit ijesztő. Remélem ez soha nem fog megtörténi. Mert még mindig élvezek könyveket olvasni.” (lány, 10. osztályos tanuló)

„A tanulásba a különböző szótár, enciklopédiák, webfordítók segítenek. Így könnyebb a nyelvtanulás, a fogalmazás vagy az esszéírás, ha van alapunk az internetnek köszönhetően. Most már minden megtalálható a neten.” (lány, 10. osztályos tanuló)

6. Következtetések megfogalmazása

A kutatás feltárta a megkérdezett tanulók kapcsolatainak alakulásával kapcsolatos felfogásának néhány fontos jellemzőjét. Ez az eredmény nem általánosítható a magyarországi „Z”-generációra, de figyelemre méltó irányvonalat mutat. A személyes kapcsolattartást részesítik előnyben, de az online kapcsolattartás is rendszeressé vált és folyamatosan növekszik. A megkérdezett tanulók nemek szerinti hovatartozása és internetes tevékenységei között, illetve a szüleikkel való kapcsolat és a nemek szerinti hovatartozás között sincs szignifikáns különbség. A vizsgált tanulók kapcsolatai a körülöttük levő, különböző szerepben megjelenő egyénekkal nincs megjelenő szignifikáns különbség, kivéve az ismerőseik tekintetében. Az „X”-generációs szülők digitális bevándorlóként az esetek többségében nem kontrollálják gyermekeik online tevékenységeit. Milyen irányba változnak az „Alfa”-generációsok kapcsolatai a „Z”-generációsok kapcsolataihoz képest? Vajon az „Alfa”-generációsok kapcsolataira hatással lesznek-e a jövő infokommunikációs eszközei? További kutatási feladat ennek vizsgálata, és az elbeszélői perspektíva pszichológiai elemzése, a narratív koherencia, a szelf-referencia pszichológiai jelentései és a tagadás narratívumok szintén elemzésre kerüljenek egy újabb kutatás során.

7. Felhasznált irodalom

Berta Judit (2010): *A 12-17 évesek érték- és modellpreferenciái a médiahasználat függvényében.* Doktori disszertáció. ELTE-PPK Pszichológiai Doktori Iskola, Budapest

Gocsál Ákos-Tóth Renáta (2009): *An analysis of the digital divide among the students of the Pollack Mihály Faculty of Engineering.* In Proceedings of the Fifth International PhD & DLA Symposium, PTE-PMMIK, Pécs

ISTE NETS (2007): ISTE National Educational Technology Standards for Students. International Society for Technology in Education. URL: <http://bit.ly/1i7D9OU> Hozzáférés ideje: 2014.06.15.

ISTE NETS (2011): ISTE National Educational Technology Standards for Students. International Society for Technology in Education. URL: <http://bit.ly/xC1dOQ> Hozzáférés ideje: 2013.07.20.

Kollár Csaba (2007): A budapesti ifjúság fogyasztói csoportkultúrája az info-kommunikációs társadalomban, és ennek marketingkommunikációs aspektusai. Doktori (Ph.D) értekezés, Sopron

László János (2005): A történetek tudománya – Bevezetés a narratív pszichológiába. Új Mandátum Kiadó, Budapest

Marc Prensky (2001): Digital Natives, Digital Immigrants. In: On the Horizon, MCB University Press, Vol. 9, No. 5, October

Sántha Ágnes (2012): Felcseperedett netgeneráció. Fiatalok a munkaerő-piacon. URL: <http://bit.ly/1q0DH9C> Hozzáférés ideje: 2012. augusztus 4.

Tari Annamária. (2011): Z-generáció. Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban. Tericum Kiadó, Budapest

Tóth Renáta (2014): A 21. századi pedagógusok értékteremtő tevékenysége az információs társadalom elvárásainak tekintetében. In: Ollé-Lévai-Domonkos-Szabó-Papp-Danka-Czirfusz-Habók-Tóth-Takács-Dobó: Digitális állampolgárság az információs társadalomban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest